

Recte tu quidem^a: nam si quid est, quod in illâ re imbecillioris^b valentia sit, in hâc præsidio necessitatem egeat alieno. Ita est, inquam^c. Igitur sufficientia, potentiaque una est, eademque natura. Sic videatur. Quod vero hujusmodi sit, spernendum-ne esse censes, an contra rerum omnium veneratione dignissimum? At hoc, inquam, ne dubitari quidem potest. Addamus igitur sufficientia, potentiaque reverentiam, ut hæc tria unum esse judicemus. Addamus, siquidem vera volumus confiteri. Quid igitur? inquit, obscurum-ne hoc, atque ignobile censes esse, an omni celebritate clarissimum? Considera vero, ne, quod nihilo indigere, quod potentissimum, quod honore dignissimum esse concessum est, egeret claritudine, quam sibi præstare non possit, atque ob id aliquâ ex parte videatur abjectius. Non possum, inquam, quin hoc uti est, ita etiam celeberrimum esse confitear. Consequens igitur est, ut claritudinem superioribus tribus nihil differre fateamur. Consequitur, inquam. Quod igitur nullius egeat alieni, quod suis cuncta viribus possit, quod sit clarum, atque reverendum, nonne hoc etiam constat esse latissimum? Sed unde huic^d, inquam, tali mœror ullus obrepat, ne cogitare quidem possum. Quare plenum esse letitia, siquidem superiora manebunt, necesse est confiteri. At qui illud quoque per eadem necessarium est^e, sufficientia, potentia, claritudinis, reverentia, jucunditatis nomina quidem esse diversa, nullo vero modo discrepare substantiam. Necesse est, inquam. Hoc igitur, quod est unum, simplexque natura, ^fpravitas humana dispergit, &c, dum rei, quæ partibus caret, partem conatur adipisci, nec portionem, quæ nulla est, nec ipsam, quam minimè affectat, assequitur. Quoniam, inquam, modo? Qui divitias, inquit, petit, penuria fugâ, de potentia nihil laborat: vilis, obscurusque esse mavult, multas etiam sibi naturaleis quoque subtrahit voluptates, ne pecuniam, quam paravit, amittat. Sed hòc modo ne sufficientia quidem contingit ei, quem valetia deserit, quem molestia pungit, quem vilitas abjicit, quem recondit obscuritas. Qui vero solum posse desiderat; profligat opes, despicit voluptates, honorisque potentia carentem, gloriam quoque

INTERPRETATIO.

^a inquit Philosophia. ^b virtutis. ^c ego | esse unicam rem pluribus affectam modis. Boëtius. ^d nulla tristitia videretur inesse | ^f male judicando. ^g vis. posse rei, qua ejusmodi est. ^e ista omnia |

NOTÆ.

quodlibet ideâ clare & distinctè cogitari possit. Sic figura, quies, & motus sunt modi corporis, quod neque figura, neque quies, neque motus possit clare & distinctè cogitari, non cogitato corpore. Sic etiam notio & voluntas, quarum neutra potest, non cogitata mente, clare & distinctè cogitari, sunt modi

mentis. Atqui predicta bona, quæ homines falsâ assumptione tribuunt rebus creatis, non possunt clare & distinctè cogitari non cogitata aliquâ re superiori, videlicet Deo, ut scorsum Philosophia probat & quidem ita evidenter, ut nullâ aliâ interpretatione videatur indigere.

nihil pendit. Sed huic quoque quâ multa deficiant, vides. Fit enim ut aliquando necessariis egeat, ut anxietatibus mordeatur; cumque hæc depellere nequeat, etiam id quod maximè petebat, potens esse desistit. Similiter ratiocinari de honoribus, gloriâ, voluptatibus licet. Nam cum unumquodque horum idem, quod cætera, ^a sit, quisquis horum aliquid sine ceteris petit, ne illud quidem, quod desiderat, apprehendit. Quid igitur? inquam, si quis cuncta simul cupiat adipisci? summam quidem ille beatitudinis velit: sed num in his eam reperiet, quæ demonstravimus, id, quod pollicentur, non posse conferre? Minimè inquam. In his igitur, quæ singula quæque expetendorum præstare creduntur, beatitudo nullo modo investiganda est. Fateor, inquam, & hòc nihil dici verius potest. Habet igitur, inquit, & formam falsa felicitatis, & causas: deflecte nunc in ^b adversum mentis intuitum; ibi enim veram, quam promisimus, statim videbis. Atqui hæc, inquam, vel cæco perspicua est, eamque tu paullo antè monstrasti, dum falsa beatitudinis causas aperire conabar. Nam, ni fallor, ea vera est, & perfecta felicitas, quæ sufficientem, potentem, reverendum, celebrem, latumque perficiat. Atque ut me interius ^c animadvertisse cognoscas, quæ unum horum, quoniam idem cuncta sunt, veraciter præstare potest, hanc esse plenam beatitudinem sine ambiguitate cognosco. O te aliumne hac opinione felicem, siquidem hoc, inquit, adjaceris. Quidnam? inquam. Essene aliquid in his mortalibus caducisque rebus putas, quod hujusmodi statum possit afferre? Minimè, inquam, puto; idque à te, nihil ut amplius desideretur, ostensum est. Hæc igitur vel imagines veri boni, vel imperfecta quædam dare bona mortalibus videntur: verum autem, atque perfectum bonum conferre non possunt. Assentior, inquam. Quoniam igitur agnovisti, quæ vera illa sit, quæ autem beatitudinem mentiantur, nunc supereft, ut unde veram hanc petere possis, agnoscas. Id quidem, inquam, jam dudum vehementer expecto. Sed cùm, ut in Timæo Platoni, inquit, nostro placet, in minianis quoque rebus divinum præsidium debeat implorari, quid nunc faciendum censes, ut illius summi boni sedem reperiere mereamur? Invocandum, inquam, rerum omnium patrem, quo prætermisso, nullum rite fundatur exordium. Recte, inquit; ac simul ita modulata est.

INTERPRETATIO.

^a unica res pluribus modis se habens. ^b co- | gita contrarium. ^c ipsa mentis attentione.

NOTÆ.

4. Vti in Timæo, Platoni nostro placet.] Timæus inter sua carmina hoc retulit Pythagoræ præceptum,
— Finem dein antè precatus
Numina, opus facio.
Ex quo Plato ait in libro qui inscribitur

Timæus: omnes qui vel minimam sana mentis particulam habent, cum aliquid seve parvum, siue magnum aggrediuntur, semper solent Deum invocare: quo nihil melius dici, fieri, cogitari potest.

Ee ij.

Perfectasque jubens perfectum absolvere partes.
10. Tu numeris clementa ligas, ut frigora flammis,
Arida convenient liquidis: ne purior ignis
Evolet, aut mersas deducant pondera terras.

INTERPRETATIO.

& precipis cumdem perfectum perficere | cum liquidis convenient, ne ignis purior
fuis partes. Tu concilia elementa talibus | sursum abeat, aut gravitas ferat deorsum:
modis, ut frigida cum calidis, & secca [terram depresso.

NOTÆ.

mentis, sed etiam quatenus ne pluribus
quidem cogitationibus sibi succedenti-
bus afficitur, mens tamen humana, ut-
pote Deo comprehendendo impar,
Deum veluti quibusdam affectum cogita-
tionibus adeoque formis, ideâ nimi-
rum & voluntate cogitat. Adeo ut nul-
la alia sit causa materia fluentis, praे-
ter ideam & voluntatem Dei: hæc ra-
tionem habent non solum finis, & effi-
cientis, verum etiam exemplaris cau-
ſæ. S. Thomas i. p. q. 15. a. 1. Mundus, inquit, non est causa factus, sed est fa-
ctus à Deo per intellectum agentem, unde ne-
cessè est quod in mente divinâ sit forma, ad
similitudinem cuius Mundus est factus, &
in hoc consistit ratio idea. . . Deus secun-
dum essentiam suam est similitudo omnium
rerum: unde idea in Deo nihil est aliud,
quam Dei essentia. Quid autem Deum,
ad circumdandum mundum, externa non pe-
pulerunt causa, sed insta summi boni for-
ma, sive infinita Dei sapientia & volun-
tatis, propterea recte Deus dicitur
lizore carens: cum enim, effectu pro cau-
sa posito, lizor hinc nihil sit aliud quam
invidia, ille recte dicitur lizore carere,
qui non habet, cui invidere possit: Deus
autem (utpote summum bonum) à
quo & propter quem Mundus factus est,
non habet, cui invidere possit: quandoquidem summo bono melius nihil ex-
cogitari potest. Hinc etiam Deus tun-
cta superno dicit ab exemplo videlicet à
divinâ ideâ & voluntate, quæ cum sit
Deus, hæc nihil superior esse potest.
Hinc Deus Mundum mente gerit, simili-
que imagine format. S. August. lib. 83.
qq. q. 46. Singula proprius sunt creata ra-
tionibus. Has autem rationes, ubi arbitran-

dum est esse nisi in ipsa mente creatoris? Non enim extra se quicquam positum intue-
batur, ut secundum id constitueret quod con-
stituebat, nam hoc opinari sacrilegium est.
Nonnulli putant hinc legendum simili-
que in imagine propter versum. Sed à
pluribus omittitur vox illa, in, quæ sub-
latâ rectiùs significabitur, ideam esse
modum, quo Deus Mundum format, &
stabat verius, ut apud Virgil. i. Georg.
v. 231.

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam.

9. Perfectasque jubens perfectum absolu-
vere partes.] Ut enim divinâ sapien-
tiâ, divinaque voluntate Mundus pri-
mò formatus est; sic eadem divinâ sa-
pientiâ, & voluntate Mundus perfe-
ctus, suas partes perfectas videtur absolu-
vere, servatis scilicet quibusdam legi-
bus corporum divinitus constitutis. Sic
ex eo quod materia, ratione quarum-
dam partium, ab initio fuerit in orbem
mota, servatis quibusdam legibus mo-
tus, oriri potuerunt primùm quidem
elementa, deinde generalis quadam ani-
ma Universi, postea peculiares quedam
anima corpore, de quibus omnibus deinceps tractabitur.

10. Tu numeris elementa ligas.] I. Agi-
tur de elementis: quæ enim corpora ex
materiâ fluentiâ primùm oriuntur, hæc
vocabantur elementa, quoniam ex his in-
finitis reliqua corpora, quæ propterea di-
cuntur mixta, componuntur: hæc autem
elementa cum multitudine, tum etiam
qualitatibus sive modis ita inter se ap-
tantur, ut & frigida cum calidis, &
dura cum liquidis convenient, nec le-
via à gravibus inani quodam hiatu sepa-
rentur; ubi Philosophia videtur facere

Tu triplicis medianam naturæ cuncta moventem
Connectens animam per consona membra resolvis;
15. Quæ cum secta duos motum glomeravit in orbes,
Inlemet redditura meat, mentemque profundam
Circuit, & simili convertit imagine cœlum.

INTERPRETATIO.

Tu conjungens animam inter mentes in- | partes, postquam perfectit duplicum circui-
fensiles & corpora sensilia medium, | tum, per suum corpus iterum movetur, re-
moventemque omnia, distribuis eamdem | versura in semetipsum, & circuit animam
per membra consentanea, que anima in- | insimam, & circumagit cœlum formâ unius-
star corporis liquidi divisa in minutis | modi.

NOTÆ.

mentionem qualitatum, quas Philoso-
phi vulgo agnoscunt in elementis, quæ
que minùs Latinè vocant alterativas &
motrices. Alterativa, inquit, sunt
calor & frigus, seccitas & humiditas, quæ
significantur his verbis, ut frigora flam-
mis, Arida convenient liquidis. Motrices
vero sunt levitas & gravitas, quarum ef-
fecta meritò hinc timerentur, nisi ele-
menta miro quodam modo à Deo certis
locis continerentur; præsertim juxta
vulgatam Peripateticorum opinionem.
Si enim, ut Peripatetici optant, qua-
tuor hæc elementa, nimirum ignis, aëris,
aqua, & terra, sive appetitu, sive in-
clinatione, sive qualitate naturali ita
afficiantur, ut aëris & ignis sursum suâ
levitate: aqua & terra deorsum suâ gra-
vitate tantum, quid obstat, nisi Deus
perpetuo quodam miraculo, quin qua-
tuor hæc elementa, quantumlibet per-
mitta, tandem aliquando à se invicem
liberata, si non intercepto quodam ina-
ni hiatu, saltem suis quaque locis con-
tineantur: quemadmodum aqua &
oleum, quantumlibet permista ita à se
se invicem liberantur, ut aqua deorsum
subjiciatur, oleum vero sursum emineat:
quamobrem recte Philosophia
addit: ne purior ignis evolet, aut mersas
deducant pondera terras.

13. Tu triplicis medianam natura, &c.] II. Agitur de spiritu Universi, qui po-
sit sibi naturæ legibus, statim post
producta Mundi clementa nasci debet.
Hic autem spiritus, de quo plura dixi-
mus in physica, meritò hic dicitur,

Principio calum, ac terras, camposque
liquentes,

Lucentemque globum luna, Titaniaque
astra

Spiritus intus alit: totamque infusa per
artus

Mens agitat molem, & magno se corpo-
re miscet.

Inde hominum pecudumque genus, vita-
que volantum,

Et qua marmoreo fert monstra sub aquo-
re pontus.

Igneus est ollis vigor & celestis ori-
go.

Seminibus: quantum non noxia corpora
tardant

METRUM IX.

QUOD dicitur Heroicum. Carmen est constans ex uno genere versuum, quorum quilibet hexameter sexto loco spondeum, quinto dactylum, quartuor reliquis spondeum, vel dactylum indiscriminatum habet.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA precatur Creatorem mundi, ut sicut immotus movet corpus omne generatim primum, deinde speciatim, ita mentem humanam disiectis tenebris dignetur illustrare, eamdemque clarâ summi boni notione informare.

O Qui perpetuâ mundum ratione gubernas
Terrarum cælique sator, qui tempus ab ævo

INTERPRETATIO.

O Creator cœli & terra, qui regis mun- fluere à primâ etate mundi, dum lege immutabili, qui imperas tempus

NOTÆ.

1. O.] Est hæc precatio & Philosophia & materia tractanda dignissima. Est quidem precatio; cogitatio scilicet mentis aliquid rectè desideratum petentis à Deo: hinc quæ à S. Thoma 1. 2. q. 83. at. 17. probantur esse precatio nuptiæ, videlicet ascensus intellectus in Deum; gratiarum actio; & petitio, hæc animadvertisuntur: O enim interjectio ut admirantis sic invocantis, notat primum; enumeratio rerum conditiorum, & modorum quibus reguntur, secundum; lux rogata, tertium. Est etiam precatio hæc Philosophia dignissima: cum enim Philosophia sit naturale lumen, tenebris sensim recedentiibus, elucens, nihil aliud nunc petitur, quam aliquod Philosophia incrementum. Est denique eadem precatio materia nunc tractanda dignissima: ut enim decet mentem sui finis notionem roga-

re, sic decet hanc notionem rogare mundi Conditorem, quippe qui & prima causa & primus doctor ejusdem mentis est. Nolite putare, inquit S. August. in Joan. quemquam hominem aliquid discere ab homine; admonere possumus per strepitum vocis nostra: si non sit intus qui doceat, inanis fit strepitus noster.

2. Terrarum cælique sator.] Philosophia precatur Creatorem mundi: Sator enim sive seminator primum est ille, qui parato effecti semine sive materiâ ejusdem effecti auctor est; quâ ratione mundus ipse, judice Tullio 2. de nat. omnium rerum sator & seminatore est, deinde est quicunque auctor: Deus autem est primus auctor cœli & terræ. Virg. 1. Æn. v. 258.

Olli subvidens hominum sator atque Deorum.

Sed quod Deus sit Mundi creator,

Tre jubes, stabilisque manens das cuncta moveri;
Quem non externæ pepulerunt fingere causæ
5. Materiæ fluitantis opus, verum insita summi
Forma boni, livore carens: tu cuncta superno
Ducis ab exemplo, pulcrum pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens, similique imagine formans,

INTERPRETATIO.

& constanter immotus facis omnia moveri,] pers invidie: Tu producis omnia ab exemplum causa exteriores non induxerunt ad pluri summo, habens in mente mundum formandam machinam materia mota, sed praelarum ipse praelarissimus, quem mun- potius species tibi insita summi boni, ex- dum simili imagine formas,

NOTÆ.

propterea Mundus legibus à Deo constitutis regitur: unde nunc dicitur: perpetuâ mundum ratione gubernas.

2. & 3. Tempus ab ævo ire jubes.] Differunt apud Philosophos aeternitas, ævum, & tempus, quæ dicuntur quædam genera diuturnitatis, sive ut loquuntur durationis, Gallicè durée, quæ nihil est aliud, quam perseverantia rei existentis. Aeternitas est rei sine principio & fine existentis, nimirum Dei. Ævum est rei sine fine quidem, sed non sine principio existentis: nimirum Rei creatæ, qualis est mens & corpus, quorum nulla est nisi exterior causa: hoc enim & illa à Deo aliquando creata aeternum perseverabunt. Tempus est rei nec sine principio, nec sine fine existentis: formæ videlicet corporæ, qualis est forma bestiæ, forma plantæ, & forma corporum inanimatorum: hæ enim formæ ut fugatis contrariis aliquando inciperunt, ita aliquando à contrariis formis fugatae evanescent. Atqui vix materia Mundi facta est ævum habitura, cum hæc quibusdam formis per aliquod tempus duraturis juxta leges divinâ voluntate sanctitas, affecta fuit: quamobrem Deus tempus ab ævo ire jubet.

4. Non externa pepulerunt causa.] Philosophis vulgo quatuor sunt causæ, nimirum finis, efficiens, materia, & forma, quarum duæ priores, exteriores; duæ vero posteriores, interiores appellantur. Corpora quæ vocant physica, cuiusmodi est cœlum & terra, & interiores & exteriores habent causas; mentes creatæ non habent quidem interiores, sed habent exteriores. Deus vero neque interiores neque exteriores habet: unde neque fine neque efficiente pelli potuit ad creandum mundum; sive

5. Materiæ fluitantis opus.] Mundus quippe rectè dicitur materia fluitans. Materiæ quidem, cum Mundus sit res quoquoversus extensa, cuiusmodi est materia. Fluitans vero, quandoquidem cœlum, terra, & cætera corpora, ex quibus constat Mundus, perpetuis motibus centur, si non ratione omnium, saltem ratione plurium suarum partium.

6. Verum insita summi forma boni.] Licer Dei natura simplex sit & uniusmodi, non solùm quatenus est expers partium, instar cuiuslibet alterius

224 Terrenique hebetant artus, moribunda-
que membra.
Hinc metuant cupiuntque, dolent gan-
denteque: nec auras
Respicunt, clausa tenebris & carcere
cœco.

Deinde idem spiritus rectè dicitur ani-
ma: cùm enim anima dicatur ab ani-
mus, hic ab ære ventus; cumque
ventus quedam sit occulta plurium mo-
tuum causa, propterea usus obtinuit, ut
insitum occultumque perennis & conti-
nuata motionis principium vocaretur
anima: prædictus autem spiritus ita se
habet, non solum in plantis & bestiis,
sed in ipso quoque homine, in quo mens
sine illo spiritu famulante, manus & pe-
des ad nutum movere non potest.

Præterea hæc anima dicitur triplicis
natura media: non quod ex insitis tribus
elementis constet, quemadmodum
putare possent illi philosophi, quos ex
arte vocant Chymicos, aut alij quos prop-
ter ducem appellant Cartesianos, quibus
tria sunt Mundi elementa, sed potius
quod ex tribus rebus, quas naturali lu-
mine cognoscere possumus, hæc anima
una sit, & quidem media: quandequi-
dem hæc media est inter mentem insen-
sibilem, & corpus sensile, ut & instar
corporis sensilis, sit res quoquoeverus
extensa, capax figuræ, quietis, & mo-
tus, & instar mentis insensibilis, sen-
sum fugiens plurimumque effectorum
principium: propterea a Virgilio supra
vocatur spiritus & mens. Hic enim dici
potuit anima media triplicis natura, sicut
lib. 2. pt. 3. dicitur duorum medius con-
fusum & à Cicerone, duorum fratrum
medius; & ab Horatio belli pa[er]isque me-
dius; potuitque anima illa hanc triplicis
natura enumerationem instar partis su-
bire, quemadmodum Capua subivit ter-
num maximarum urbium numerum,
cujus tamen numeri ipsa fuerit pars:
Capua, inquit Florus supta citatus pag.
47. quondam inter tres maximas Romanas
Carthaginemque numerata.

Insuper illa anima perhibetur cuncta
moveare: non quod cuncta corpora ab hæc
animæ moveantur: plura enim solida
sunt, quorum idcirco partes quiescent:
sed quod nulla corpora, nisi hæc ani-
mæ moveante, moveantur: sic Joan. 1.

omnia per Deum facta dicuntur, non
quod omnia simul facta fuerint à Deo,
sed quod quæcumque facta sunt, hæc
non nisi ab ipso Deo facta sint. Scilicet
ut videmus quedam corpora sensilia mo-
veri ab aliis corporibus sensilibus v. g.
baculum à manu, sic hæc sensilia ab in-
sensilibus v. g. manum à spiritibus com-
moveri conjicimus, à notis ad minùs
nota progressi: donec aliquod primum
invenierimus corpus quod ab ipso Deo
moveatur, juxta illud philosophorum
effatum: corpus quod movetur, ab alio
moveatur neccesse est.

Adde quod eadem anima dicitur à
Deo connecti: cùm enim corpus non
moveat nisi contactu, hæc anima non
posset movere, nisi cum corpore mo-
vendo connecteretur: connectitur au-
tem à Deo, à quo primùm facta move-
tur, iis, quas ipse Deus constituit, na-
ture legibus.

Quinetum hæc anima divinitus per
consona membra resolvitur: Resolvitur,
inquam, per membra: anima enim illa
corpus est liquidissimum, cujus partes
ut moveantur, sic in varia loca resolu-
tae varia subeunt corporis informati
membra. Sed membra hæc sunt consona
lia, sive convenientia cùm inter se,
tum cum ipsa anima, à quâ movenda
sunt: ut scilicet minora primum ab ani-
mâ, deinde majora & à minoribus & ab
ipsa quoque animâ moveantur: sic sal-
a mari, navis ab utroque contrita fa-
tiscit.

Imò prædicta anima secta circuit, ita
ut finem jungens principio sua motio-
nis, motum videatur glomerare in orbem:
en faire comme un ploton de fil: glomus
enim Gallicè est un ploton de fil. Est qui-
dem illa anima secta: quia instar aquæ,
æris, & ipsius ignis liquida, est con-
geries plurium corpusculorum, quæ ut
moveantur, sic separantur à se se invi-
cem. At ipsa anima circuit per corpus,
in quo reperitur: quoniam generatim
corpus omne, quæ minus resistitur,
suum continuat motum: sic succus ar-
boris ad summum potius arboris verti-
cem ascendit, quam per tenuiorem cor-
ticem exeat: sed eidem animæ, corpo-
ribus diversis undique resistentibus, fa-
cilius est intra suum corpus circumare;

Tu caussis

Tu caussis animas paribus, vitasque minores
Provehis, & levibus sublimeis curribus aptans
20. In cœlum, terramque seris: quas lege benigna
Ad te conversas reduci igne reverti.

INTERPRETATIO.

Tu producis animas & vitas minores simili-
modo, accommodanque altas corporibus le-
vibus, easdem disseminas per cœlum &
terram; quas animas blandâ lege facis ad
te conversas redire, instar ignis, ad locum
unde venerat, regredientis.

NOTE.

quam extra idem corpus egredi: Ec-
clæ. 1. Lustrans universa, inquit Spir-
itus Sanctus, in circuitu pergit spiritus, &
in circulos suos revertitur: quare ut nunc
dicitur, hæc anima in se net redditura
meat. Verùm hæc anima, habitâ ratione
machinæ, quam informat, duplicitis est
generis: major una, quæ per majorem
mundi vorticem; altera minor, quæ per
minorem ejusdem mundi vorticem dif-
fusa circuit: atque inter minores una
est, circa quem cœlum, veluti rotâ
circa axem convertitur, quamque nunc
Philosophia mentem profundam vocat;
mentem quidem, sicut ipse Virgiliius
mentem nominavit, quoniam hæc, in-
star mentis, insensibile est motus prin-
cipium: profundam verò; quia centri lo-
cum habet: in globo autem nulla pars est
centro profundior. Fortè hæc machina,
quæ profundâ illâ mente nunc significa-
tur informari, terra est: quamvis enim
nullâ demonstratione probari possit terra
esse mundi centrum, terra tamen di-
ci potest centrum illius vorticis, quem
incolimus: ita ut major anima circa ter-
ram simili imagine convertat cœlum: nam
aër saltum, qui sibi tam apud sacros,
quam apud profanos auctores vocatur
cœlum, terram circuit, nec ab alio
corpore quam ab isto spiritu aërem cir-
cumagi, latis probabile est: sicut simili
li semper imagine converti videtur: li-
cet enim in isto aëre sive celo nubes,
imbras, ventique cogantur, constans
tamen est & uniusmodi hujus cœli circa
terram circuitus, constansque ejusdem
cœruleus color, qui nihil est aliud,
quam lumen obviis vaporibus exhalationibusque modificatum. At nisi pro-

funda illa anima fuerit terra, alia erit
ex minoribus animabus, de quibus jam
locutura est ipsa Philosophia.

18. Caussis animas paribus vitasque mi-
niores.] III. Philosophia agit seorsum
de animabus corporeis, quas dicit 1.
animas vitasque minores; 2. caussis pari-
bus à Deo proveytas; 3. levibus curribus
aptatas; 4. per cœlum terramque disper-
sus; 5. ad cœlum conversas reverti.

Primùm agitur hæc duntaxat de ani-
mabus corporeis, utpote quæ similes
sunt spiritui, de quo statim agebatur,
aut quedam illius portio: ut enim spi-
ritus Universi, sic anima hæc adducuntur
in exemplum, ut his cognitis mens
humana suis cogitationibus ad Deum,
unde egressa est, revertatur.

Deinde hæc vocantur anima vitaque
minores; quod minoribus machinis in-
clusa, minores circuitus absolvant, ut
in plantis, in bestiis, & in ipso homi-
ne: cum hoc tamen discrimine, quod
in homine præter hunc spiritum corpo-
reum, sit mens sive res cogitans, cui
spiritus ille famulatur: quo sit ut spi-
ritus ille corporeus, utpote forma prin-
cipali famulatus, in homine nomen
dignitatemque animæ amittat, dicatur
que propterea in homine una duntaxat
esse anima, eaqueratione prædicta. Vir-
gil. 4. Georg. v. 210.

Esse apibus partem divina mentis &
huius
Ætherios dixerunt: Deum namque ire
per omnes
Terraque tractusque maris columque
profundum.
Hinc pecudes, armenta, viros, genus
omne ferarum,

Ff

Da pater augustam menti conscendere sedem,
Da fontem lustrare boni, da luce repertā
In te conspicuos animi desigere visus.
25. Disjice terrenæ nebulas & pondera molis,
Atque tuo splendore mica: tu namque serenum,
Tu requies tranquilla piis; te cernere finis,

INTERPRETATIO.

Da, pater, da menti nostræ assurgere in gravitatem machina terrestris; & corusca Solium tuum regale; da querere originem tuo fulgore: nam tu serenitas es, tu quies boni; da, lumine detecto, desigere in te tranquilla probis; & nostra de te notio claros conspectus mentis. Expelle nubem &

NOTÆ.

Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.

Postea hæ minores animæ iisdem causis, quibus prædictus spiritus Universi, fiunt, videlicet ex eadem materiâ fluente, & ab ipso Deo, servatis iisdem naturæ legibus.

Præterea cædem animæ dicuntur aptata levibus curribus, hoc est corporibus, quibus includuntur, quaque ipsæ movere & regere videntur, ut vector movere & regere currum solet: anima enim plantæ v. g. diversa est ab animâ bestiæ: & anima bestia pro diversis bestiarum generibus iterum diversa est. Sic animæ apum, de quibus jam loquebatur Virgilius, dici possunt levibus curribus aptata.

Insuper his, prædictæ animæ per cœlum terramque dispersæ sunt: nam præterquam quod etiam in cœlo stellifero forte occurrere potest similis quidam spiritus, qui per corpus in quo includuntur, prædictos circuitus agat; minores illæ animæ sunt in bestiis, quarum aliæ in terris, aliæ in cœlo aërio vivunt.

Tandem hæ animæ ad cœlum conversæ revertuntur: haec enim animæ, utpote quæ generali corporum motorum lege, quæ nunc vocatur benigna, quæ minus resistitur, tendunt, in cœlum, quæ minus resistitur iisdem, nituntur: veluti igne reduci: maxima quippe est similitudo inter has animas & ignem: unde

Virgilio prædictus spiritus appellatur igneus vigor. Quoniam verò cœlum habetur altissimum Dei domicilium: Matth. 5. non jurandum per cœlum, quia thronus Dei est; propterea Deus nunc dicitur facere, has animas ad se conversas reverti: & propterea nunc in exemplum adducuntur.

22. *Da pater.*] Sic vocatur Deus non solum à Christianis, sed etiam ab Ethniciis, ut jam notavimus. Hæc est autem petitio Philosophiæ, cuius gratiâ prædicta præmisit. Rogat verò Deum, ut hinc liberet mentem tenebris ab ipso corpore ortis: corpus enim, Sap. 9. quod corruptitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem: inde verò informet cognitione summi boni, ejusque amore.

26. *Tu namque serenum.*] Serenans mentes: ut quemadmodum tempus serenum singitur fugare nubes: sic Deus mentis tenebras pellat.

27. *Tu requies tranquilla piis.*] Dans cogitationes tranquillas; iis nempe, qui, dante Deo, suo erga Deum officio funguntur.

27. *Te cernere finis.*] Mens humana eo fine à Deo creata est, ut cogitet, adeoque ut cognoscat, Deum: Joan. 17. Hæc est vita eterna ut cognoscant te Deum verum.

Principium, vector, dux, semita, terminus idem.

INTERPRETATIO.

quod sis principium, vector, dux, via, & terminus.

NOTÆ.

28. *Principium.*] Non minus necessarium est, mentem nostram suum principium, quæ semetipsam cognoscere: ut videlicet primi beneficij à suo conditore accepti non immemor, se suaque eidem suo conditori devoteat. Deus autem ita mentis nostræ principium est, ut quamvis mens posset dubitare, utrum Deus foret principium corporum, eadem tamen sua tenuitatis conscientia, semper convincatur, se non ab alio quæ ab ipso Deo fuisse creatam. Hinc Deus dixit Apocal. 1. Ego sum & & principium & finis.

Terminus.] Id vocatur terminus, ultra quod res, eodem finita, non diffunditur: sicut cæcis nationibus, rudis informisque lapis, ultra quem ager, hoc lapide finitus, non diffunditur, vocatur Deus Terminus. Atqui Deus est id ad quod mens humana cogitando diffundi debet; sed ultra quod eadem mens cogitando versari non potest. Joan. 6. Domine, ad quem ibimus? verba vita eterna habes.

Sicut autem omnia hæc rectè dicuntur de Deo, ut jam expositum est, ita non male dicerentur de ipsâ cognitione Dei, menti nostræ insitâ, quæ notatur his verbis, Te cernere.

Primò enim illa de Deo insita cognitione rectè dicitur finis: quoniam eo fine facti sumus à Deo,

ut Deum ipsum cogitemus. Secundò eadem cognitione rectè dicitur principium;

quia ut omne nostrum bonum opus à bona nostrâ cognitione; sic omnis nostra bona cognitione ab ipsâ Dei cognitione, velut à principio oritur: ignoti nulla cupido, quod vulgo dicunt. Tertiò eadem Dei cognitione rectè dicitur vector, dux, & semita; quod hæc nostræ cogitationes, nostraque omnia tam dicta, quæ facta ad Deum videatur ferre, mouere, & ducere. Denique hæc Dei nostra cognitione rectè dicitur terminus: siquidem comparatâ eâ, quæ defuncti frui speramus, perfectâ Dei cognitione, veluti comparato vita nostræ termino quiescemos. Joan. 17. Hæc eis vita eterna ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.

Vector.] Quia Deus conservat nostram mentem: cum enim conservatio nihil sit aliud, quæ continuata productio, Deus conservando nostram mentem, hanc videtur portare sive vehere. Ad Hebr. 1. Deus dicitur portans omnia verbo virtutis sua.

Dux.] Deus enim mentem humanam non tantum creat conservatque, sed eamdem, etiam ab ortu, quibusdam infor-

mat cognitionibus, nimirum intelligentiâ & inclinatione, quas si, negle-

cto corporis impetu, mens ipsa sequar-

tur, numquam aberrabit.

Semita.] Nam semita mentis alia in

genere forma; alia in genere causa effi-

cientis. Prior est cogitatio quæ mens à

rebus caducis recedens ad Deum accedit:

Sic Proverb. 4. pistorum semita, quasi

lux splendens, procedit, & crescit usque ad

perfectum diem. Posterior est ipse Deus

rectæ cognitionis auctor: Sic Christus

Joan. 14. Ego, inquit, sum via, & ve-

ritas, & vita.